

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . 5—
četrt leta . . . 2-50 "
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem pozivlja tem potom vsa slovenska štajerska učiteljska društva in vse slovensko štajersko učiteljstvo, naj niti v »Učiteljskem Tovarishu« niti v drugih listih ne objavlja nikakih notic in člankov o regulaciji učiteljskih plač na Štajerskem. Prepričani smo, da bo regulacija tem bolje uspela, čim manj se bo vlačila v javnost. Pač pa naj učiteljska društva in posamezniki svoja mnenja in svoje želje zastran regulacije sporoče Zvezi, ki jih bo predložila Lehrerbundu. Ta jih bo na merodajnem mestu zastopal.

Vodstvo.

Regulacija v deželnem zboru Goriškem.

Dne 26. februarja t. l. je na seji deželnega zbora poročal posl. Dominko o prošnji Goriško-gradišanskega učiteljstva, da bi se zednačile plače učiteljev s plačami državnih uradnikov štirih nižjih razredov. V imenu šolskega odseka je predlagal poslanec Dominko, da se naroči deželnemu odboru, da prouči utemeljeno prošnjo učiteljstva, da izdela načrt, po katerem naj bi bile ugodno rešene upravičene želje učiteljstva, ne da bi bili pri tem obremenjeni okrajni šolski zalogi.

Proti predlogu nastopi poslanec dr. Pettarin, ki mu je sicer predlog v celoti simpatičen, odklanja pa, da bi se s predlogom ustvaril prejudic, da naj dežela plačuje za okrajne šolske zaloge. Naj se pusti deželnemu odboru, da izdela načrt, kakor se mu zdi potrebno, ni ga pa treba vezati na prejudic. Pozivlja, da naj poročevalec izpremeni v tem smislu predlog.

Odgovarja mu dr. Gregorčič, ki pravi, da poročevalec ne more izpremeniti sklepa, ker to je sklep odseka. Sicer je pa predlog tudi pravičen, ker šolski okrajji so tako obremenjeni, v nekaterih okrajjih znašajo doklade že 150% in 160%, da res ne morejo zmagati večjih izdatkov. Zato se naj poskrbi za kritje drugje.

Posl. Piccinini se strinja s posl. Pettarinom in predlaga, da se naj opusti prejudic. Slovenski del dežele da ni bolj obremenjen ko laški.

Posl. dr. Franko: Če je odsek sklenil tak predlog, potem ga mora tudi poročevalec predlagati. Laški poslanci pa lahko stavijo, če jim predlog ni po volji, drug predlog. Vsi priznamo nujno potrebo izboljšanja učiteljskih plač, a naši šolski okrajji morajo razpisovati že tako visoke doklade, da se more pomagati učiteljem

le, če preskrbi deželni odbor kritje drugje, ne pa pri šolskih okrajjih. To je namen predloga. Če pa nasprotujejo laški poslanci temu predlogu, potem je pač naša namera za enkrat pokopana. Tedaj pa je treba tudi glasno povedati, da laški poslanci s svojim zavlačevanjem zavirajo regulacijo učiteljskih plač.

Posl. dr. Pettarin zavrača trditev, da bi laški poslanci nastopali proti učiteljskim težnjam, pač pa so pred leti delali to slovenski poslanci. Učiteljsko vprašanje je staro že nad 50 let, in laški poslanci bi ga radi rešili, ne pripuste pa, da se ustvari s tem prejudic.

Dr. Podgornik: Konstatiram, da ni bilo v odseku prav nikakega nasprotovanja, konstatiram dalje, da se tudi ni ustvaril s predlogom prav noben prejudic. Spominja na l. 1906., ko se je sklenilo, da se krijejo nekateri izdatki iz deželnih sredstev, namesto iz onih šolskih okrajjev. Zato se čudi, da more nastati sedaj taka razburjenost. Če je dobra volja, se da najti potrebno kritje in ni s tem treba prav nič prejudicirati. Nikakor pa ne moremo in tudi nečemo trpeti, da bi bilo naše učiteljstvo slabše plačano od italijanskega. Te neenakosti, da imajo laški učitelji 25% draginjsko doklado slovenski pa ne, ne moremo odpraviti drugim potom, kakor predlaga odsek, ker drugače bi morali kriti izdatke šolski okrajji, ki pa ne zmorejo nobenih novih bremen.

Posl. Bugatto je mnenja, da slovenski poslanci polagajo preveliko važnost na to, da je to sklep odseka. Nikakor ne mara, da bi ostala še v naprej razlika med slovenskimi in laškimi učitelji. Ali dobiti se more tudi drugo formulo. Stvar se seveda ne da rešiti od danes na jutri. Njegova stranka ravno sedaj izdeluje finančni načrt, po katerem bo mogoče rešiti tudi to vprašanje. Zato je najbolje, da se prepusti to vprašanje deželnemu odboru.

Dr. Podgornik pripoznava, da je več predlogov mogočih, ravno zato pa ne uvidi, da bi se o tem ustvaril kak prejudic. Zato predlaga, naj se sprejme predlog odseka.

Posl. Češčut predlaga, da naj slovenski šolski okrajji storijo isto kot laški. Kri- vično pa je, da zahtevajo Slovenci od deželnega zaloge več ko polovico dohodkov, ko pa so v davčni moči Italijani veliko močnejši.

Posl. dr. Gregorčič poudarja, da se predlog nikakor ni utihotapilo in da se je ves predlog jasno razpoložilo, ko se je govorilo, da se da vsem učiteljem 25% dra-

ginjska doklada iz deželnega šolskega zaloge.

Dr. Franko zavrača protest dr. Pettarina, ker on ni nikdar njemu in njegovi stranki očital, da je nasprotna učiteljstvu. Ali res je pa, da ste izjavili, da ne dovolite izboljšanja na račun deželnega šolskega zaloge in s tem ste nastopili proti hitrejši rešitvi učiteljskega vprašanja. Zato si naj dr. Pettarin protest lepo shrani.

Posl. dr. Gregorin omenja davčne preodkaze, ki jih bo deželna dežela zaradi sklenjenega malega finančnega načrta. Ta načrt je bil sklenjen, da izboljšajo dežele učiteljem plače, in učiteljstvo je bilo priprava za ta zakon, sedaj se hoče to eskamotirati in porabiti davčne preodkaze za druge namene. Ravno zaradi teh preodkazov se pa ne more govoriti o obremenitvi dežele.

Posl. Bugatto ugovarja radi davčnih preodkazov iz malega finančnega načrta.

Posl. Dominko: Vodična misel predloga je, da se ne obremene okrajni šolski zalogi, ker če se sprejme tako zakon, potem je pač skrbjeno za izdatke ne pa za kritje. Zakon brez potrebnega kritja je pa brez smisla. Zato se naj sprejme odsekov predlog.

Posl. Fon govori tako tiho, da se ga v začetku prav nič ne sliši, in stenografi morajo priti čisto k njemu, da ulove besede. Sele koncem govora se je moglo slišati par besed. Je za predlog odseka ali le tedaj, če se kmeta ne obremeni. Če se sprejme predlog, je pa seveda tudi treba skrbeti za kritje, kje pa tega dobite, ga pa prav nič ne briga. (Veselost.)

Nato odredi deželni glavar glasovanje. Prvi del odsekovega predloga se sprejme soglasno, za odstavek: ne da bi se obremenili okrajni šolski zalogi, pa glasujejo le slovenski poslanci. Ker manjka pri seji posl. Pinavčič in pa škof, je razmerje 14 : 13, ker glavar ni glasoval. Glavar je pa konstatiral, da je predlog padel. Slovenski poslanci so otvorili debato o tem po dnevnem redu seje, ko se je oglasil k besedi posl. Rutar, ki je vprašal deželnega glavarja, kako je to mogoče, da bi bil dostavek predloga šolskega odseka propadel, ko je zanj vendar glasovalo 14 poslancev, a proti njemu 13, ker se je deželni glavar vzdržal glasovanja.

Deželni glavar je nekaj odgovarjal, nakar se je oglasil k besedi dr. Pettarin, ki hoče z nemškimi tekstom poslovnika v rokah dokazati, da je bilo to popolnoma pravilno, da pri glasovanju odloči večina glasov navzočih poslancev. Glasovalo se

je s tem, da so poslanci vstali s sedežev, vstalo pa jih je le 14 (Slovencev), ker je deželni glavar obsedel. A navzočih je bilo z glavarjem vred 28. Torej je glasovala za dostavek le polovica, t. j. 14, dočim bi jih moralo glasovati zanj 15, da bi bil sprejet. Takemu naziranjju se je od slovenske strani ugovarjalo.

Dr. Gregorčič je omenjal deželno-zborske dobe, ko je bil grof Coronini deželni glavar, ki se ni nikdar udeležil glasovanja. Bilo je takrat na slovenski strani 10, na italijanski strani 10 poslancev. Na predsedniškem mestu je pri glasovanju vedno obsedel grof Coronini, naj se je pa glasovalo s tem, da so poslanci obsedeli ali pa vstali s sedežev. Ako — in to je bilo navadno — so Slovenci kompaktno glasovali, čeravno jih je bilo ravno toliko kot Italijanov, namreč 10, izvenzemski grof Coronini, ki se je, kakor rečeno, vzdrževal glasovanja, je dotični predlog, ki so ga stavili Italijani, propadel, čeravno je bilo navzočih 21 poslancev, namreč 10 slovenskih in 11 italijanskih, zakaj grof Coronini je bil italijanski poslanec.

Vkljub vsemu temu so ostali Slovenci pri svojih trditvah, Italijani pa pri svojih, in deželni glavar je prešel k nadaljevanju dnevnega reda, ne da bi bilo jasno, ali je predlog bil sprejet ali pa je propadel. — — —

Regulacija plač štajerskega učiteljstva.

Zaradi prizadevanja učiteljske organizacije je sklenil štajerski dežel. zbor dati deželnemu odboru nalog, da izdela do prihodnjega zasedanja načrt za učiteljske plače, po katerem sme znašati najnižja plača 1600 K za vsako učno osebo, ne oziraje se na spol in krajevne razmere. Plače se potem stopnjujejo kakor one državnih uradnikov do 8. plač. razreda. Zakon stopi v veljavo s 1. januarjem 1915, za one, ki gredo v pokoj, od 1. maja 1914 naprej. Spočetka se porabi v to svrhu 2.100.000 K, katera vsota pa naraste na 3 milijone kron.

Slov. klerikalci so poizkusili pri tej priliki izkupati kapitalček zase, a se jim ni posrečilo. Dr. Korošec je namreč izjavil v imenu svoje stranke, da sicer ni proti regulaciji učiteljskih plač, a vendar je proti predlogu odseka, da se to zgodi brezpo- gojno. Poizkusili so s poslabšanjem šol-

LISTEK.

Moje potovanje po Švici.

(Dalje.)

Mimo zgodovinskega muzeja pride- mo k ruski cerkvi; njene pozlačene kupo- le se svetijo že od daleč. Na holmcu sto- ji katedrala sv. Petra. Zidana je v roman- sko-bizantinskem slogu. Temeljni kamen ji je postavil orleanski kralj Guntram l. 584. na podrtinah nekdanjega paganskega svetišča. V cerkvi je veliko grobov zgo- dovinskih oseb, med temi tudi kardinala Brognya, ki je vodil cerkveni zbor v Konstanzu.

Mestna hiša je zidana v florentinskem slogu in ima več starih in prekrasnih dvo- ran. Skozi Kalvinovo ulico dospemo do hiše, v kateri je bival več let veliki refor- mator Jean Calvin.

Starega mesta imamo dovolj, pojdemo rajši zopet k jezeru. Takoj čez Montblanc-

most, ob jezeru na desni, je oni nesrečni kraj, kjer je naša cesarica padla pod bo- dalom zlobne roke Lucchenijeve. Na levi se dviguje velikanski spomenik, ki ga je postavilo hvaležno mesto l. 1879. nadvoj- vodi Karlu Braunschweigu, ki je zupu- stil občini 24½ milijonov frankov. Stroški spomenika, ki je v lombardsko-gotičnem slogu iz belega in rdečega marmorja, so znašali poldrugi milijon. Na sarkofagu so različni reliefi iz zgodovine Braunschwei- gov, okolo njega pa kipi njegovih predni- kov.

Mimo velikih hotelov ob zidanem ob- režju pridemo v park »mon repos«, od- koder se nam nudi prekrasen razgled po jezeru.

Na nasprotni strani je angleški vrt z lepim vodnjakom in mnogimi spomeniki, med katerimi je republičanski najkras- nejši.

Nekoliko oddaljen od brega se dví- guje 90 m visoki vodomet, ki je v poletnih večerih čarobno razsvetljen. Čez četr- ure pridemo v park »des eaux vives«, kjer

so večkrat koncerti in gledališke predsta- ve in v katerem je od l. 1911. tudi ameri- škí »Lunapark«.

Kakor mesto samo, tako je tudi nje- gova okolica jako lepa. Tu se lahko na- pravijo izleti po kopnem, kakor tudi po jezeru.

Vožnja po Genevskem jezeru ob le- pem vremenu je pač najlepši užitek poto- vanja po Švici.

Čist, zdrav zrak, prekrasna okolica, bregovi, polni sadnih vrtov in vinskih go- ric, posejani z belimi mesti in ličnimi vasicami. Na vzhodu nerodoviten svet, iz katerega se dvigajo več tisoč metrov vi- soke gore, katerih sivi vrhovi se zrcalijo v jezerskih valovih. Vse to nam naprav- lja globok in nepozaben vtisk. Lepega po- poldne smo na postaji »angleški vrt« pri- čakovali parnik, ki bi nas ponesel v dru- ge kraje. Plul je ob severnem bregu ter se v vsakem mestu ustavil. Mimo Nyon, kjer je jezero najširje (38 km) in najbolj globoko (310 m), mimo Rolle in Morges

smo dospeli ob 5. popoldne v Ouchy, predmestje in pristanišče mesta

Lausanne.

Tukaj so se ravno vršila mirovna po- gajanja vlaško-turški vojni. Dvakilometra od jezera se razprostira amfiteatralično po bregu sezidano mesto. Ouchy je vezano z mestom po vspenjači in električni želez- nici.

Lausanne šteje 64.000 prebivalcev in je glavno kantonsko mesto ter sedež naj- višjega sodišča. Kakor pravi zgodovina, so Nemci l. 379. mesto zažgali in prebi- valce pobili. V 18. stoletju so se tukaj zbi- rali filozofi in pisatelji kakor: Rausseau, Voltaire, Gibbon in drugi.

Pot v mesto je kaj prijazna; posebno lep vtisk napravljajo hiše, z zelenjem obraščene. Veliki 180 m dolgi in masivni most (le grand pont) čez trg veže dva mestna dela.

(Dalje.)

stva s tem, da se razširijo olajšave in uvaža poldnevni pouk, ker bi baje na tak način pridobila šola naklonjenost prebivalstva.

Državni preodkazi in kranjski deželni zbor.

Avstrijske dežele so dolgo let omagovale pod finančno težo in pod nepokritim deficitom. Vse so jadjikovale, da jim dela vzdrževanje ljudskega šolstva največje preglavice. Država si je pač pridržala nad šolstvom vodstvo in vse nadzorstvo, a pokritje je naložila posameznim deželam. Učiteljske organizacije so upoštevale opravičeno tarnanje dežel, zato so na nešteti shodih in skupščinah, z mnogimi peticijami in interpelacijami in sploh ob vsaki možni priliki opozarjale državo, da je dolžna izdatno prispevati za pokritje deželnih primanjkljajev.

Že leta 1899. je izjavil naučni minister Hartl nasproti organizovanemu avstrijskemu učitelstvu, ki je tedaj zborovalo na Dunaju, da bodo sanirane deželne finance samo v ta namen. Lansko leto šele je stopil v ospredje mali finančni načrt, po katerem so bili deželam zagotovljeni državni preodkazi. Če ne bi bilo gotovo, da se s tem malim finančnim načrtom izboljša gmotno stanje državnih uradnikov in da se z državnimi preodkazi regulirajo plače ljudskošolskemu učitelstvu, ne bi bil rešen ta načrt. Nepregledna škoda za učitelstvo vseh dežel je, da je bil državni zbor odgojen predčasno. Mnogo upanja je bilo namreč, da se sprejme predlog socialnih demokratov, ki so zahtevali, da se uporabi od državnih preodkazov 90 % zgolj za regulacijo učiteljskih plač.

Kranjska dežela dobi po teh državnih preodkazih iz davka na žganje 2.020.710 K. vrhutega pa dobi od presežka in osebne dohodnine še 116.000 K. skupaj torej vsako leto najmanj 2.136.710 K.

Ta moralna in materialna zmaga je v prvi vrsti sad mnogoletnega truda učiteljskih organizacij.

Večina kranjskega deželnega zbora je morala pod tem vtiskom ugrizniti v kisljavo, da regulira kranjskemu učitelstvu službene prejemke. Dasi je bil šele pred dvema letoma sankcioniran zakon o šolskem nadzorstvu, vendar je strnila to regulacijo z načrtom novega šolskega zakona. Ta načrt pa je namenoma v mnogih točkah tak, da ni misliti v doglednem času na najvišje potrjenje, ker nasprotuje državnim temeljnim zakonom in državnim šolskim zakonom. S tem pa padejo tudi vsi upi kranjskega učitelstva za istotoliko časa vsaj po približnem izboljšanju gmotnega stanja.

V šolskem odseku se predloženi načrt bistveno ni izpremenil. Popravili so sicer nekaj ločil in zaradi lepšega tudi nekatere manj važne točke. Temeljne plače so ostale iste, kakor jih predlaga načrt. Najvažnejša je pač izprememba petletnic v triletnice. Če bi se že v šolskem odseku ne odpravila ta gorostasna napaka, potem bi zlasti starejše učitelstvo ne imelo od te regulacije prav nobenega priboljška. Izboljšala se je tudi stanarina nadučiteljem, ki pa ne šteje v penzijo. Nanovo se je podelila stanarina samo ljubljanskemu učitelstvu, ostalo učitelstvo po deželi pa menda lahko prebiva kar pod milim nebom. Učitelstvu z usposobljenostnim izpitom se je zvišal adjutum od 800 na 1200 kron. Vsi veroučitelji so pomaknjeni takoj pri vstopu službe v I. plačilni razred; toda zvišale so se jim tudi letne nagrade za tedensko uro na 30, oziroma na 60 K. V imenu narodno-napredne stranke je podal v šolskem odseku poslanec E. Gangl obširno izjavo, kjer se dotika važnejših točk, ki so vredne temeljite poprave. Dvorni svetnik vitez O. Kaltenegger je zahteval v imenu vlade, da se glede plač ustanovi provizorij, da se torej loči šolski zakon od službenih prejemkov. Grof Margheri je izjavil kot pooblaščenec veleposelstniške kurije, da se ne more strinjati z načrtom, pač pa se ogreva za nasvet vladnega zastopnika.

V pondeljek je bila o novem ljudskošolskem zakonu v deželni zbornici glavna razprava. V splošni debati sta »hvalila« novi zakonski načrt poročevalec kanonik Iv. Lavrenčič in dr. E. Lampe, kučigazda tega nesrečnega načrta; kot kontra govorniki so se oglašili grof Margheri, dr. Eger, pa napredni poslanci E. Gangl, J. Reisner in dr. V. Ravnihar. Semtertja je prišlo do živahnega prerekanja. Zlasti zadnji trije poslanci so se v temeljitih in stvarnih govorih zavzemali v splošnem za pravice učitelstva. V specialni debati so bili stavljeni mnogi izpreminjalni predlogi. Poslanec E. Gangl in J. Reisner sta se zglasila skoro k vsakemu paragrafu, a njihovi opravičene zahteve niso našle pri večini poslušnih ušes. Le glede pokojnin se izpremeni v toliko, da je všteven službeni čas po usposobljenostnem izpitu in dve leti

pred izpitom. Kakor mumija je sedel na svojem mestu poslanec Fr. Jaklič, ponositi predsednik »Slomškove Zveze«, oni Jaklič, ki je bil v slabšem času svojega življenja tudi ljudskošolski učitelj. Pač, enkrat se je vzdignil s svojega sedeža, takrat pa je predlagal, naj se veroučiteljem zviša honorar za učne ure. Pridno pa se je vzdigaval s poslanci svoje stranke ob glasovanju vseh onih predlogov, ki so šolstvu in učitelstvu na kvar in naravnost v pogubo. Ta dični zastopnik učitelstva je res najponižnejši in najubogljivejši učenček v strogi dr. Lampetovi šoli! Ob končnem predlogu grofa Margherija, da naj stopi regulacija plač in pokojnin kot provizorij takoj v veljavo, je predlagal dr. Triller, naj se izvrši imensko glasovanje. Klerikalni poslanci so bili s tem speljani na led, kar dokazuje Jakličeva grožnja dr. Tavčarju: »Škandal! hočete imeti!« Mirno je vtaknil v žep dr. Tavčarjev odgovor: »Vi me ne morete žaliti!« Sramežljivo je pogoltnil tudi ironični klic dr. Trillerja: »Slava Jakliču!«

Deželnozborska večina je uvedla za učiteljske celibate, tem in samskemu učitelstvu je zmanjšala priboljšek pri triletnicah; uvedla je nanovo disciplinarni svet, proti katerega sklepom ni priziva; osemletno šolsko dobo je skrajšala na šestletno šolsko obveznost; šolskim svetom, zlasti pa učitelstvu je odvzela vsak vpliv; preskrbela je, da učitelstvu vsaj letos ne bo še deležno izboljšanja službenih prejemkov, a državne preodkaze pa bi vseeno rada pobasala v svojo malho. To so torej dobrote, ki jih je dala Slov. ljudska Stranka vsemu kranjskemu učitelstvu brez razlike narodnosti in političnega mišljenja.

Ljudstvu je treba povedati ob vsaki priliki, da je storila to nasilje napram učitelstvu ona stranka, ki zagotavlja, da je najpravičnejša stranka na svetu. Konstatirati pa je treba tudi vsak čas, da sprčo državnih preodkazov ne prispeva kranjska dežela prav nič za šolstvo in učitelstvo, pač pa da ima pri tej najnovejši regulaciji še vedno vsako leto blizu pol milijona kron dobička.

Učitelstvo smatra to regulacijo plač za provizorično. Šlo bo dalje po dolgi, trnjevi in nehvaležni poti dotlej, da se mu nakažejo službeni prejemki, ki so jih deležni državni uradniki od XI. do VIII. plačilnega razreda. Ob tem trpkem dejstvu se mora kranjsko učitelstvo pridruževati mnenju, katerega zastopa v zadnjem času narodno napredna stranka, da se namreč za kranjsko postavi komisariat. Če pa ne bo konca teh vednih preganjanj in poniževanj, če še to ne bo izmodrilo preslepljenih voditeljev Slov. ljudske Stranke, množiti se bodo morale zahteve učiteljskih organizacij po podražavljenju ljudskega šolstva in učitelstva. Vsaka sila do vremena!

Ne obupajmo! Trpljenje je hudo in vedno huje, a z vztrajnim, neumornim skupnim delom porazimo sovražnika in si ustvarimo sami svojo bodočnost!

Denar je naš — dajte ga nam!

Polemika in drugo.

V 9. številki »Učit. Tov.« predlaga neki tovariš, naj se ustavi polemika o našem programu, in to v par besedah utemeljuje.

Da, pri drugih stanovih ni kaj takega, a drugi stanovi imajo tudi v narodu povsem drugo stališče in učitelstva pač ne more prav nič primerjati s temi.

Ta tovariš svetuje, naj bi pošiljali »mladi« (zakaj v narekovanju?) svoje nasvete pismeno odboru Zaveze in bi se razpravljalo o tem pri Zavezi. To se mi zdi pa povsem izgrešeno. Polemika se je vodila o našem programu, in temeljitega programa ne more ustvariti tisti par ur zborovanja, za to je treba temeljitega študiranja, mnogo časa in vsak nasprotni predlog globoko premisliti, to je pa mogoče le v javni diskusiji — v polemiki. Zavezino zborovanje naj bi šele formuliralo rezultat te polemike.

In tista stara pesem, da »dajemo s tem nasprotnikom orožje v roke«. Obratno, s tem bomo pokazali, da smo skupina duševno močnih poedincev, ki se ne dajo nikjer bagatelizirati, ki želi biti jasna najprej sama s seboj. Zato si s tem tudi ne bomo spletki nikakega bjača, ampak si zgradili močno oporo tudi za vse nadaljne boje navznanj. Pametnemu nasprotniku pa mora to naše resno stremljenje le imponirati, če pa kuje iz te polemike kapital kak za koten »revolveržurnal«, nas mora pa to le vzpodbujati, da smo na pravi poti in da gremo k zmagi.

Po vsem, kar se je doslej razpravljalo, se mi zdi pa popolnoma neumestno ogorčen vzklík: »Naši zaslužni in delavni voditelji naj se kar v zemljo pogreznejo. Zaveza naj se razpusti, saj nima programa.«

Debata in polemika je potekala doslej povsem stvarno, postala je celo temeljita (Hreščak: V bistrenje pojmov) in se ni dotikala oseb. So pa časih tudi slučaj, ko ni mogoče popolnoma ločiti stvari in osebe. Kdo je kdaj napadal Zavezo, kot tako? Proti temu odločno protestiramo in že to. Kleinmayr je izjavil, da bo Zaveza nam vsebina (Uč. Tov. št. 7.). Zato se odločno zavarujemo poklonom uničevalci, malkontentje itd. Ne, kovači in zidarji hočemo biti. Če je dosedanji program kaj vreden, bo z lahkoto prenesel vsako kritiko; če ni pa za nič, pa baš sedaj krvavo potrebujemo poglobitve in raztegnitve tega programa, zato moramo vse, ki se udeležujejo polemike in debate radostno pozdraviti. V interesu naše organizacije je, da se polemika nadaljuje in se k njej pritegne čim več tovarišev in naravnost čudno je, da molčijo tovariši, ki bi bili moralno prisiljeni udeležiti se je. Program je morda zadostoval pred 25. leti, danes ga je treba revidirati in poglobiti, vesel znak pa je, da je izšla ta iniciativa baš iz mladih, znamenje, da je naraščaj zaveden. So sicer tovariši, ki kvificirajo stvar pomnožini sivih las, a to nas ne skrbi in bomo prešli preko teh na dnevnih red.

Na Misličah, dne 4. marca 1914.

Fran Erjavec.

Prejemki c. kr. državnih uradnikov po kategoriji D.

Tako bi morale biti regulirane učiteljske plače.

Razred	Stopinja	Stužb. leta	Plača	Aktivitetna doklada	
—	—	Pred izpitom			
		1.	1000	—	
		2.	1000		
		Po izpitu			
XI.	1.	3.	1600	360	
		4.	1600	360	
		5.	1600	360	
	2.	6.	1800	360	
		7.	1800	360	
		8.	1800	360	
X.	1.	9.	2200	480	
		10.	2200	480	
		11.	2200	480	
	2.	12.	2400	480	
		13.	2400	480	
		14.	2400	480	
IX.	1.	15.	2800	600	
		16.	2800	600	
		17.	2800	600	
	2.	18.	3000	600	
		19.	3000	600	
		20.	3000	600	
	3.	21.	3200	600	
		22.	3200	600	
	VIII.	1.	23.	3600	690
			24.	3600	690
25.			3600	690	
26.			3600	690	
2.		27.	4000	690	
		28.	4000	690	
		29.	4000	690	
		30.	4000	690	
3.		31.	4400	690	
		32.	4400	690	
		33.	4400	690	
		34.	4400	690	
	35.	4400	690		

Moč paragrafov in kultura.

(Istra.)

Pod tem naslovom je priobčil cenj. »Učiteljski Tovariš« v 8. števil. razpravo, ki ima dober namen pomoči, da bi se izboljšal šolski obisk in napredek. Predmet je znamenit in uvaževanja vreden, da moramo biti Goriškemu hvaležni, ker je izprožil javno razpravo o tem. Dovolil bo, da izrečem tudi jaz svoje mnenje s posebnim ozirom na istrske razmere. Ako prav razumem, je Goriški mnenja, da bi se obisk in napredek v šoli izboljšala s tem, da bi se določilo z zakonom, da so vsi analfabeti dolžni služiti eno leto več v vojaški preženčni službi. Sam navaža tehtne vzroke proti, a jih tudi pobija. Jaz bi rekel, da bi določba o 4letnem vojaškem službovanju imela glavno hibo v tem, ker bi zadela samo dečke in ne tudi deklice. Kaj pa z deklicami? One bi lahko izostale iz šole, ker so gotove, da ne bodo vojakinje. Naš kmet je že tako onega starega mnenja, da ženski ni potreba niti čitanja. In vendar pravi slovenski pregovor: »Žena drži hiši tri vogle.« Francoski cesar Napoleon I. je rekel: »Dajte mi dobrih mater in svet vam

preobrazim!« Gotovo ne bodo dobre gospodinje in dobre matere one ženske, ki so neizobražene, zato mora biti naša sveta dolžnost, da se uredi obisk ljudske šole tako, da lahko dobe in ne le lahko, ampak morajo dobiti tudi ženske vsaj ono izobrazbo, ki jim jo lahko poda ljudska šola.

Nekateri so mnenja, da bi se pobil analfabetizem, ako bi se dalo volilno pravico samo onim, ki znajo pisati in brati. Tudi s to določbo bi se zadelo pri današnjih razmerah samo moške; zakaj države se odločno branijo dovoliti volilno pravico ženskam. Ali ne vidimo, s kako vztrajnostjo se borijo zato na Angleškem sufragetke in vendar do danes brez uspeha? Italija je imela do novejšega časa volilni zakon, da niso smeli voliti analfabeti, a analfabetizem je vendar le rasel in cvetel. Najbrž je bilo to povod, da je dala volilno pravico tudi analfabetom.

Te male poteze nam kažejo, da pobija analfabetizem le dobro urejena in vzdrževana ljudska šola. Avstrijski ljudskošolski zakon je kolikortoliko dober, in šola, ki bi bila urejena strogo po tem zakonu, bi gotovo dosegla svoj namen. Zadal se ji je prvi in občuten udarec s tem, da se je skrajšalo šolsko dobo z osmih na šest let, ker nadaljevalni tečaj imajo tako majhne uspehe, da se jih ne more upoštevati. Res so bili izgovori, da potrebuje kmet otroke od 12. leta naprej pri svojem delu. Ta izgovor je tako neresničen, da mu nihče ne veruje. Le poglejte v Istro. Tam poreče kmet, da so taki otroci prešibki za kopanje, a druga dela, poreče, je treba tako previdno opravljati, da se jih ne sme zapirati takim otrokom.

Meni se zdi, da je bil drug povod za skrajšanje šolske dobe. § 59. drž. šol. zakona določuje, da se ima povsod ustanoviti ljudska šola, kjer izkaže povprečnica petih let 40 otrok. Štejmo vseh 8 let in videli bomo, da bi morala imeti skoraj vsaka vas svojo šolo, a vse naše enorazrednice bi se morale razširiti v dvorazrednice, in dvorazrednice in večrazrednice bi morale dobiti vsaj še po en razred. Tega ni potreba, ker se ne šteje otrok dveh let. To je pravi vzrok za skrajšanje šolske dobe in ne kmetiško delo.

Res je, da določujejo zakoni ter šolski in učni red, da morajo otroci doseči predpisano znanje, ako hočejo biti deležni te olajšave, a tega se nihče ne drži. Kadar dovrši otrok dvanaest let, ga puste v nadaljevalni tečaj, ne oziraje se na to, ali zna kaj ali ne zna nič. Tako dela večina učitelstva in tako delajo šolske oblasti, zato pa je mnogo otrok in staršev, ki so mnenja, da je dovolj, ako otrok 6 let počenja šolo in to tudi, če se popolnoma nič ne uči. To bi ne smelo biti. Tu bi morala nastopiti moč paragrafov.

Pred vsemi mi je navesti 2. odst. § 21. drž. zakona z dne 2. maja 1883., ki pravi: »Izstopiti iz šole sme učenec vendar samo takrat, kadar zna najpotrebnejše, kar je zapovedano za ljudsko šolo, namreč: vero, brati, pisati in računati.« Iz tega je razvidno, da odpadejo vse druge olajšave za onega, ki se ni naučil zgoraj navedenih predmetov. K temu je določilo ministrstvo v šolskem in učnem redu 2. odst. § 95. sledeče: »Deželno šolsko oblastvo naj z ozirom na učni načrt določi, katere vednosti v teh predmetih je šteti za najpotrebnejše.« Naš deželni šolski svet je v svojem odloku z dne 31. avgusta 1906, št. 2420, določil sledeče: »Kot najpotrebnejše vednosti v čitanju, pisanju in računanju se smatrajo one, ki so določene v učnih načrtih za Primorsko, kot učni smoter za 6. šolsko leto razdeljene enorazredne ljudske šole.« Da nam bo umljivo, moramo navesti, kar predpisuje iz teh predmetov, primorski učni načrt, t. j. čitanje: »Gladko in dobro čitanje, pojasnevanje besed in tvarine; pripovedovanje vsebine in razvrstitve misli v berilih. Učenje na pamet.« — Pisanje: »Dovrševanje v pisavi. Rimske številke.« — Računstvo: »Po krajevnih razmerah in prihodnjem poklicu učencev naj se gleda posebe na kmetijske, obrtne in pri deklah na gospodinske račune. Merjenje in računanje ploskev in teles.«

Kakor da bi bil vedel minister, da bodo nekateri otroci in njih starši malomarni, je določil v 1. odst. § 99. šolskega in učnega reda: »Ako sklene učiteljska konferenca, da otrok ne ustreza zahtevam državnega zakona o ljudskih šolah, je izročitev izpričevala opustiti. Otroci so dolžni nadalje hoditi v ljudsko šolo.« t. j. čez štirinajsto leto svoje starosti. In § 100 določuje, da je izročiti odhodno izpričevalo le onim otrokom, ki jih spozna krajna učiteljska konferenca, da so duševno nezmogni; torej ne onim, ki niso napredovali zaradi svoje malomarnosti ali zaradi nerednega obiska šole. Teh paragrafov bi se moralo držati vse učitelstvo in šolske oblasti, in izboljšal bi se obisk šole in napredek. To pa se danes ne godi in le redek učitelj, ki se zaveda v tem oziru svoje dolžnosti, a je zaradi tega še on pre-